

Dr. Csák Zsolt

(*mb. tanácselnök, Kúria*)

Ténybeli javítás jogerő után – perújítás a büntetőeljárásban

Bevezetés

A vizsgálat szempontjából rendkívül fontos, hogy a perújítás tárgyában a Kúria is érdemben eljár és határoz, amikor is elbírálja az ítéletátláknak a perújítás megengedhetősége tárgyában hozott elutasító határozatával szemben bejelentett fellebbezéseket. Erre figyelemmel ugyanakkor indokolt vizsgálni, hogy a megengedhetőség elbírálása és az ezzel kapcsolatos jogorvoslat körében a törvényszékek, az ítéletátlák és a Kúria gyakorlata egybeesik-e vagy eltérések mutathatók ki.

2018. július 1. napján hatályban lép a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (új Be.). A hatályos törvénnyel összehasonlítva megállapítható, hogy az új Be. jelentős (koncepcionális) változást nem eredményez. Az 1998. évi XIX. törvény (hatályos Be.) rendelkezéseit alapvetően megtartja. Kiemelendő, hogy a perújítás okait illetően változás nem lesz. Ebből következően a kis számú eltérés figyelembe vétele mellett kijelenthető, hogy a joggyakorlat-elemzés eredménye az új Be. hatályba lépése után is felhasználható lesz a bírói gyakorlat számára.

I. A vizsgálat tárgya

1.

A vizsgálat a büntetőeljárásban érvényesülő egyik rendkívüli jogorvoslatra, a perújításra összpontosít. Feladata nem a hatályos, illetőleg a rövidesen hatályban lépő új büntetőeljárás törvény kritikája, hanem az azt alkalmazó bírói gyakorlat feltárása és elemzése. Ennek ellenére azonban indokolt lehet, hogy a hatályos jogra észrevételeket tegyünk és azt esetlegesen összevessük a 2018. július 1-jén hatályba lépő 2017. évi XC. törvény (új Be.) vonatkozó rendelkezéseivel.

2. A vizsgálat tárgyköre

A vizsgált kérdések körét a gyakorlatban előforduló alapvető problémák köré indokolt csoportosítani. A vizsgálat tárgyait ezért oly módon kell meghatározni és a vizsgálatot elvégezni, hogy annak eredménye a gyakorlatban is felhasználható legyen. Elsősorban annak a kérdésnek a

vizsgálata kapcsán, hogy a legfontosabb, perújítás alapját képező okok alapján a rendkívüli jogorvoslat eredményre vezetett-e, azaz a perújítást (megismételt eljárást) elrendelték-e, illetve született-e eltérő döntés az új eljárásban. Ennek megfelelően az alábbi kérdések vizsgálandók:

a) A perújítás törvényi okait a Be. 408. § (1) bekezdése sorolja fel. Ennek körében indokolt az okok arányának vizsgálata, azaz annak a kérdésnek a feltárása, hogy a legfontosabb, rendkívüli jogorvoslat alapjául szolgáló ok (új bizonyíték) mellett a többi okokra hivatkozással milyen terjedelemben élnek az indítványozás lehetőségével, illetve ezek milyen mértékben érvényesülnek a jogorvoslati eljárás során.

b) Rendkívül fontos kérdés a perújítás eredményének vizsgálata, azaz annak kutatása, hogy a perújítás tényleges elrendelése esetén sor került-e a jogerő feloldására, az alapeljárásban meghozott ügydöntő határozathoz képest született-e eltérő döntés a perújítás során.

c) Az előző kérdésen belül kiemelt jelentőséggel bír a távollétes eljárást követően lefolytatott perújítás. A Be. 531. §-ának (7) bekezdése ugyanis lehetővé teszi, hogy ha a terhelt távollétében lefolytatott eljárást követően tartózkodási helye a jogerős határozat meghozatala után ismertté válik, a javára perújítást lehessen előterjeszteni. Ehhez képest a rendkívüli jogorvoslat kapcsán a Be. 409. § (3) bekezdése ebben az esetben kötelezővé teszi a perújítási eljárás lefolytatását, azaz a perújítás elrendelését és az alapeljárás megismétlését. Ezen kérdés vizsgálata körében kiemelt jelentőséggel bír, hogy a perújítási indítványok előterjesztése során hivatkoztak-e új bizonyítékokra vagy kizárólag a távollétes eljárás tényére, amely alapján kötelező a perújítás elrendelése. A Legfelsőbb Bíróság, valamint a Kúria által kiadott iránymutatásokra figyelemmel ilyen esetben a perújítás elrendelése során semmilyen más körülmény nem vizsgálható, csak a külön eljárás lefolytatásának ténye.

Mindennek elvi alapja, hogy a hatályos törvény a perújításra vonatkozó rendelkezéseivel – a jogerő feloldása mellett – biztosítja a hatékony jogorvoslat lehetőségét. A perújítás megengedhetősége tárgyában ugyanakkor a bíróságnak nincs mérlegelési jogköre. A rendkívüli jogorvoslat oka pusztán az, hogy a jogerős ügydöntő határozat

tot a terhelt távollétében lefolytatott külön eljárás során hozták.

Erre figyelemmel indokolt megvizsgálni, hogy a perújítás valóban hatékony jogorvoslatnak tekinthető-e, tényleges változtatást eredményez-e, illetve milyen gyakorlati problémák jelentkeznek a kötelező elrendelés kapcsán.

A vizsgálat során nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy a perújítás mint rendkívüli jogorvoslat lényege, hogy lehetőséget ad a jogerő feltörésére, így kizárólag rendkívüli fontossággal bíró feltételek fennállta esetén vehető igénybe.

A perújítás tehát a ténybeli hibák korrigálására szolgál, amelyet követően lehetőséget teremt a helyes jogkövetkeztetések levonására, s a megfelelő jogkövetkeztetések alkalmazására. A távollétes eljárás esetében azonban az általánostól eltérő perújítási okkal állunk szemben.

A vizsgálat ezen részét az a tény is indokolja, hogy a fentiek ellenére a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják: a terhelt távollétében lefolytatott eljárás esetében a perújítás kötelező elrendelése csupán látszat garanciaként jelentkezik. Az esetek többségében nem eredményez változtatást, csupán a törvényi előírásnak megfelelő kötelező, „mechanikus” elrendelésére kerül sor.

Rendkívül ritka ugyanakkor, hogy a perújítási ok pusztán megjelölésén túlmenően a terhelt olyan további bizonyítékra hivatkozna, amely a jogerős határozat megváltoztatását eredményezné. Erre figyelemmel is indokolt annak vizsgálata, hogy a perújítási indítványok ebben a körben csupán a távollét tényére hivatkoztak vagy valamely, az alapeljárásban felmerült vagy fel nem merült tényre vonatkozó olyan új bizonyítékot is felhoztak, amely valószínűvé tette a jogerős ügydöntő határozat megváltoztatását.

d) Indokoltnak tartjuk annak a kérdésnek a részletes vizsgálatát is, hogy a perújítás tényleges elrendelése esetén milyen mértékben került sor a bizonyítás megismétlésére, különösen a távollétes eljárás esetén. Ebben a körben fontos annak a gyakorlatban problémaként jelentkező körülménynek a feltárása is, hogy a bizonyítás megismétlését milyen terjedelemben kell lefolytatni.

Ez nem jelent problémát abban az esetben, ha új bizonyítékra hivatkozik az indítványozó. A távollétes eljárás során azonban – az előzőekben említettek szerint – a perújítási indítvány csupán a külön eljárás lefolytatására hivatkozik. Kérdés ezért, hogy a vádlott kihallgatásán túlmenően köteles-e a bíróság – a védekezéshez való jog biztosítása érdekében – valamennyi tanút és szakértőt a terhelt jelenlétében ismételten meghallgatni vagy elegendő-e korábbi bizonyítás anyagának az ismertetése. Indokolt lehet azért feltárni, hogy a bíróságok mely módszert alkalmazták a megismétlés során.

Kérdés tehát, hogy a bizonyítás teljes megismétlése alanyi joga-e a perújítási indítványt előterjesztő terheltnek.

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a távollétes eljárásra alapítottan a perújítás elrendelése ugyan kötelező, azonban a törvény semmilyen kötelezettséget nem ró a bíróságra abban a tekintetben, hogy a megismételt eljárásban a jogerős határozatot megváltoztassa. Ez a körülmény nyilvánvalóan kihat a megismételt eljárás során lefolytatott bizonyítás terjedelmére. Szükséges ezért megvizsgálni, hogy a bíróságok milyen mértékben mérlegelték azt a kérdést, hogy a bizonyítás, azaz a megalkalmazás igényli-e tanúk, szakértők ismételt meghallgatását vagy elegendő volt a korábbi jegyzőkönyvek ismertetése.

Indokolt lehet ebben a körben annak a feltárása is, hogy a bizonyítás terjedelmének mérlegelése során állást foglaltak-e a bíróságok abban a kérdésben, hogy a terhelt védekezéshez való jogát és ily módon a tisztességes eljárást hatékonyabban biztosítják a bizonyítás tényleges (teljes vagy részleges) megismétlésével; avagy a terhelt felróható magatartásából kiindulva arra a következtetésre jutottak, hogy kizárólag a tárgyalás anyagának ismertetése az elengedhetetlen és egyetlen kötelezettség az elsőfokú bíróság számára.

e) A vizsgálat során nem lehet figyelmen kívül hagyni az Emberi Jogok Európai Bírósága döntéseinek hatását a magyar bírói gyakorlatra, illetve az Európai Unió és az Európa Tanács irányelveit és ajánlásait a távollétes eljárással kapcsolatban.

f) A perújítás megengedhetősége kérdésében indokolt lehet annak feltárása, hogy a fellebbviteli bíróságok milyen mélységben vizsgálták a felajánlott új bizonyítékot, annak perújításra való alkalmasságát. Ennek kapcsán megállapítást nyerhetnek, hogy a perújítás alapjául szolgáló tény, körülmény (új bizonyíték) ilyen okból nem képezte-e már az alapeljárás tárgyát.

g) A törvényi feltételek vizsgálata alapján megállapítható, hogy a perújítás további okai túlnyomórészt jogi tényeken alapulnak (res iudicata, a terhelt más néven történő elítélése, eljárási kegyelem). Ezen kérdések különösebb mérlegelést nem igényelnek, ezért ezek gyakorlatának feltárása nem indokolt. Annak vizsgálata azonban képezheti a joggyakorlat-elemzés tárgyát, hogy a jogerősen befejezett ügyekben milyen mértékben hivatkoztak arra, hogy az alapügyben hamis vagy hamisított bizonyítékot használtak fel, illetve a büntetőügyekben eljáró hatóságok az alapügyben bűncselekményt követtek el. Lényeges lehet annak tisztázása, hogy ténylegesen hivatkoztak-e a fenti okokat megállapító jogerős ítéletre, illetve ezen okokra figyelemmel milyen terjedelemben került sor a perújítás elrendelésére.

A vizsgálat tárgyköreinek feltárása során ugyanakkor törekedni kell a megfelelő arányok megtartására, azaz a legfontosabb problémák kiemelésére és elemzésére kell koncentrálni annak érdekében, hogy az elkészítendő összefoglaló jelentés áttekinthető és a gyakorlat számára is felhasználható legyen.

3. A vizsgálat ügyköre

a) Meg kell vizsgálni valamennyi 2016-2017. években jogerősen befejezett perújítási ügyet. Ez nem csak a perújítás tényleges lefolytatására, hanem a megengedhetőség kérdésében hozott jogerős elutasító határozatokra is kiterjed.

Ennek során a törvényszékek és az ítéletátlak a saját lajstromuk alapján választják ki a jogerősen befejezett ügyeket mind az első-, mind a másodfokú eljárásokat illetően; a Kúria pedig saját lajstroma alapján határozza meg a vizsgált időszakban hozott fellebbeviteli határozatait.

4. A vizsgálat kérdésköre

A joggyakorlat-elemzés tárgykörébe tartozó ügyekben felmerült, a gyakorlat számára problémát jelentő kérdések felvetését és az ezzel kapcsolatos határozatok bemutatását várjuk elsősorban. Ennek során nem kizárt, hogy a vizsgálat körén kívül eső ügyekben szerzett tapasztalatokat is feltárják.

II. A vizsgálat lefolytatása

A törvényszékek, illetőleg az ítéletátlak vizsgálják meg a saját eljárásukban jogerősen befejezett ügyeket, míg a Kúria a saját lajstromából végzi el a szükséges vizsgálatot.

A kiválasztás során figyelemmel kell lenni arra, hogy kizárólag a 2016. és 2017. években jogerősen befejezett ügyekkel kell foglalkozni.

1. Statisztikai adatok beszerzése

A vizsgálat tárgyköreinek meghatározására figyelemmel elsősorban azt indokolt statisztikai adatokkal alátámasztani, hogy az előterjesztett perújítási indítványok számához képest milyen arányban került sor a perújítás elrendelésére és ezen belül a jogerős ügydöntő határozat megváltoztatására.

A statisztikai vizsgálat körében külön részt képezne annak vizsgálata, hogy a terhelt távollétében lefolytatott eljárást követő kötelező perújítási eljárásban milyen arányban született eltérő döntés.

Végül a statisztikai adatokon keresztül vizsgálnánk, hogy elsősorban mely perújítási okra hivatkozással került sor a rendkívüli jogorvoslati eljárás kezdeményezésére.

2. A vizsgálat ütemezése

A Joggyakorlat-elemző Csoport alakuló ülését legkésőbb 2018. március hónapban tervezi megtartani. Ezen meghatározza a vizsgálat munkatervét, valamint a feladatok ütemezését.

Legkésőbb 2018. április végéig kerülne sor a törvényszékek és ítéletátlak büntető kollégiumainak felkérésére, az előzőekben jelzett vizsgálatok lefolytatása érdekében.

A törvényszékek büntető kollégium vezetői saját összefoglaló vizsgálati anyagukat legkésőbb 2018. szeptember 1-jéig küldjék meg az illetékes ítéletátlak büntető kollégium vezetője részére.

Az ítéletátlak büntető kollégium vezetői pedig miután a törvényszékek jelentéseit összefoglalták és saját kollégiumuk álláspontját is kifejtették, ennek összegezését a saját vizsgálatukra vonatkozó jelentésükkel legkésőbb 2018. november 1. napjáig küldjék meg a joggyakorlat-elemző csoport vezetője részére.

Ugyanezen időpont irányadó a joggyakorlat-elemző csoport tagjai által vállalt részfeladatok elvégzését bemutató összefoglaló vélemény előterjesztésére.

A joggyakorlat-elemző csoport tagjai ezt követően vizsgálják meg és összegzik a beérkezett jelentéseket.

A csoport további üléseit szükség szerint tartja. Feltétlenül indokolt legalább egy ülés tartása a nyári törvénykezési szünetet megelőzően, illetőleg az ítéletátlakról és törvényszékekről beérkező összefoglaló megérkezését követően akár több alkalommal is.

A Joggyakorlat-elemző Csoport kúriai bíró tagjai legkésőbb 2019. január végéig fogadják el az összefoglaló vélemény véglegesített tervezetét.

3.

A vizsgálat során külön figyelemmel kívánunk lenni a Legfőbb Ügyészség és a védői kar álláspontjára, valamint a tudomány által kimunkált véleményekre. Erre figyelemmel kell lenni a csoport tagjainak meghatározása során is.